

УДК 338.45

Н.В. Ротань,
аспірант, Херсонський
політехнічний коледж
Одеського національного
політехнічного
університету
e-mail:
natasha.rotan@mail.ru

О.О. Комліченко,
канд. екон. наук,
доцент,
Одеський національний
політехнічний
університет
e-mail: oksana-
komlichenko@yandex.ru

**МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЗВІТУ ПРО
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ПРОМИСЛОВОГО
ПІДПРИЄМСТВА**

Н.В. Ротань, О.О. Комліченко.
Методичні підходи до формування звіту
про інтелектуальний капітал проми-
слового підприємства. В статті досліджено
основні засади підготовки звіту про
інтелектуальний капітал, розроблено
методичні підходи до формування звіту про
інтелектуальний капітал промислового
підприємства.

N.V. Rotan, O.O. Komlichenko.
Methodical approaches to formation of
a report on intellectual capital of
industrial enterprise. In the article the
basic principles of preparing a report on
intellectual capital, methodical
approaches to formation of a report on
intellectual capital of industrial
enterprise.

Вступ. З переходом розвинених економік на інноваційний тип розвитку все більшу роль у забезпеченні стабільного зростання бізнесу грають нематеріальні активи, що відображають наявність у підприємств нових продуктів і процесів, а також унікальних знань і компетенції.

Дедалі більше інвесторів та інших зацікавлених осіб звертають увагу на розкриття інформації про стратегію компанії, її організаційну структуру, ключових осіб, застосування інформаційних технологій, розвиток людського капіталу, соціальну відповідальність та ін. Адже саме ці чинники, поряд із фінансовими показниками, впливають на збільшення ринкової вартості та конкурентоспроможності підприємства. Тому, для найбільш точної оцінки промислового підприємства актуальним є використання не тільки фінансової інформації, що відображається у фінансовій звітності, а й інформації про інтелектуальний капітал. Підготовка звіту про інтелектуальний капітал є ефективним інструментом в управлінні знаннями та підвищенні ринкової вартості підприємства.

Матеріал і результати дослідження.

У сучасних умовах розвитку значно посилилась увага компаній до підготовки нефінансової (соціальної) звітності. Згідно із дослідженням КРМ (International Survey of Corporate Social Responsibility Reporting,) уже

близько 80 % найбільших 250 компаній світу публікують нефінансові звіти, а ще 4 % інтегрують інформацію про соціально-відповідальний бізнес (СВБ) у свою щорічну звітність. Деякі провідні компанії та інститути у сфері інформаційних технологій — Oracle, науково-дослідних розробок — ETRI (інформаційно-телекомунікаційний науково-дослідний інститут), Austrian Academy of Sciences (Австрійська академія наук), Austrian Research Centers (Австрійські дослідні центри), телекомунікаційних технологій — Maхon, окрім фінансового звіту, готують звіт про інтелектуальний капітал [1].

Сьогодні, поступово соціальна звітність і в українській бухгалтерській практиці стає невід'ємною частиною бізнес-стратегій і знаходить характерні риси бізнесу-процесу - з відповідною внутріfirmовою організаційною структурою, конкретизацією показників, управлінням і контролем. Однак зазначимо, що ці розробки стосуються лише корпоративного бізнесу.

В даний час в наукових колах йде процес аналізу накопиченого за кордоном досвіду, пропонуються вирішення методологічних та методичних питань формування не фінансової звітності, але вони не мають універсального характеру, тому тема є актуальною.

Метою статті є розробка методичних підходів до формування звіту про інтелектуальний капітал промислового підприємства. Для досягнення мети поставлено наступні завдання: вивчити основні засади підготовки звіту про інтелектуальний капітал; сформувати методичні рекомендації до створення звіту про інтелектуальний капітал промислового підприємства.

Звіт про інтелектуальний капітал являє собою аудит інтелектуальної власності підприємства з точки зору її поточного і перспективного стану. Включає в себе оцінку ринкового, організаційного та людського потенціалу - як основи управління капіталізацією компанії.

До даної процедури вдаються напередодні важливих корпоративних подій: вихід на IPO (первинне розміщення акцій компанії), залучення інвестора, соціальне і маркетингове просування, а також для поточного управління та розробки стратегічних планів.

В цілому в зарубіжній практиці прийнято виділяти дві основні функціональні ролі звіту про інтелектуальний капітал - він є інструментом управління, використовуваний для створення додаткової вартості і служить засобом комунікації зі службовцями, замовниками, партнерами та інвесторами.

Формування звіту про інтелектуальний капітал забезпечує низку переваг, до яких варто віднести [1]:

- є засобом розкриття інформації для зовнішніх і внутрішніх користувачів про
 - систему функціонування та управління інтелектуальним капіталом у довгостроковій перспективі;
 - є ефективним інструментом в управлінні персоналом;
 - піднімає довіру до компанії з боку зацікавлених осіб;
 - підвищує інформаційну прозорість компанії;
 - підвищує готовність компанії до роботи на інших ринках;
 - зміцнює ділові відносини та сприяє розширенню ринків;
 - є засобом для залучення інвестицій.

Отже, належним чином сформований звіт про інтелектуальний капітал повинен бути сфокусований на використанні організаційних та інформаційних ресурсів, у тому числі, для:

- розвитку галузі, до якої відноситься підприємство державними органами шляхом застосування стратегії національного інноваційного розвитку;
- прогнозу змін у галузі - дана інформація буде затребувана замовниками - підприємствами галузі, існуючими та потенційними інвесторами цих підприємств.

Сьогодні, звіт про інтелектуальний капітал промислового підприємства асоціюється з фінансовою звітністю (зі звітом про прибутки і збитки і балансом, в першу чергу в частині інтелектуальних активів).

В практиці західноєвропейських підприємств Звіти про інтелектуальний капітал використовують для управління нематеріальними активами підприємства, та надання інформації зовнішнім користувачам про їх стан на підприємстві. Тому вважаємо, що залежно від того, яке з розглянутих вище завдань передбачає публікація Звіту про інтелектуальний капітал, доцільним є виділення його наступних видів:

- 1) детальний звіт, що готується для внутрішніх потреб;
- 2) скорочений звіт, в якому відсутня інформація, що не підлягає оприлюдненню [3].

Як і будь-яка форма звітності, звіт про інтелектуальний капітал повинен мати певну структуру. Дослідивши звіти про інтелектуальний капітал багатьох компаній, хочемо зауважити, що всі вони починаються із звернення ключових осіб, у якому зазначаються основні здобутки в управлінні інтелектуальним капіталом за звітний період та обумовлюються подальші перспективи розвитку [1].

Отже, на основі аналізу звітів іноземних підприємств вважаємо, що звіт про інтелектуальний капітал промислового підприємства повинен містити такі розділи:

1. Інформація про підприємство (місія, політика, загальні відомості).
2. Стратегічні цілі в управлінні інтелектуальним капіталом.
3. Поточні цілі в формуванні інтелектуального капіталу.
4. Стан та розвиток людського капіталу.
5. Оцінка та аналіз організаційного капіталу.
6. Оцінка капіталу взаємодії.

Наведемо, важливі показники, що, на нашу думку, характеризують стан та розвиток людського капіталу, які варто висвітлювати у Звіті про інтелектуальний капітал промислового підприємства:

- загальна чисельність основного персоналу
- частка працівників з вищою освітою, %
- частка працівників, які навчаються у ВНЗ, коледжах, технікумах, %
- частка працівників з науковими ступенями, %
- частка працівників, які підвищили кваліфікацію, %
- рівень заробітної плати, грн.
- відносне відхилення приросту продуктивності праці над приростом заробітної плати, %
- кількість інноваційних пропозицій на одного працівника, од.
- кількість працівників, які мають «ноу-хау», осіб
- середній стаж роботи, років
- середній кваліфікаційний розряд робітників
- середній кваліфікаційний розряд ІТР
- частка часу на навчання в загальному фондів робочого часу, %
- кількість взятої працівниками літератури з бібліотечного фонду підприємства, шт.
- витрати на підвищення кваліфікації, грн.
- кількість спеціалістів з декількома вищими освітами, осіб
- середній вік працівників, років
- частка порушників трудової дисципліни, %
- частка не атестованих робочих місць, %
- кількість нещасних випадків, од.
- втрати робочого часу одного працівника, люд.-днів / 1 працівника
- плинність кадрів
- кількість днів хвороби працівників, люд.-днів

Організаційний капітал, як систематизовану компетентність промислового підприємства, організаційні можливості на створення продукту і вартості, варто відображати у Звіті про інтелектуальний капітал за наступними показниками:

- кількість патентів на винаходи, од.
- кількість патентів на промислові зразки, од.
- кількість патентів на корисні моделі, од.
- кількість проданих ліцензій, од.
- кількість придбаних ліцензій, од.
- кількість рацпропозицій за рік, од.
- кількість використовуваних прикладних програм, од.
- кількість використовуваних баз даних, од.
- кількість "ноу-хау", од.
- оцінка ділової репутації підприємства, балів
- кількість втрачених секретів, од.
- рівень корпоративної культури, балів
- кількість створених крос-команд, од.
- наявність системи безперервної освіти (+,-)
- наявність стратегічного плану розвитку (+,-)
- наявність корпоративної мережі (+,-)
- наявність АСУ організацією (+,-)
- кількість НТД з управління, од.
- наявність сертифікованої системи менеджменту якості (так, ні)
- кількість стандартів підприємства, од.
- кількість діючих гуртків якості, од.
- наявність системи «точно в строк» (+,-)
- бібліотечний фонд підприємства, тис. екз.
- частка робочих місць, що не мають доступу до мережі підприємства, %

Інформацію про капітал взаємодії, як сукупність споживчого, клієнтського та соціального капіталів, доцільно зазначити показниками:

- кількість постійних клієнтів, од.
- наявність скарг клієнтів щодо якості продукції
- наявність скарг клієнтів щодо сервісу
- кількість торгових марок, од.
- кількість укладених договорів на поставку, од.
- імідж підприємства у покупців, балів
- кількість маркетингових технологій, од.

- коефіцієнт задоволеності споживачів
- обіг цінних паперів на фондовому ринку
- кількість договорів у сфері НДДКР, од.
- кількість дистриб'юторів і дилерів підприємства, од.
- трафік на сайті, гігабайт на місяць
- кількість представництв за кордоном, од.
- кількість втрачених клієнтів, од.
- кількість судових розглядів, од.

Підготовка звіту про інтелектуальний капітал вимагає висококваліфікованого персоналу, значних фінансових ресурсів, ефективних внутрішньо-корпоративних систем, створення системи управління знаннями на підприємстві. Бажання щодо створення такої форми звітності повинні відповідати можливостям промислового підприємства та рівню його корпоративного розвитку.

Висновок. На підставі проведеного нами дослідження доцільно зазначити, що сьогодні немає уніфікованих підходів до звіту про інтелектуальний капітал промислового підприємства на державному рівні. Тому рівень підготовки річних звітів вітчизняними підприємствами є досить низьким. Висвітлення інформації про інтелектуальний капітал, який є вагомим чинником забезпечення ефективної діяльності підприємства, створить значну конкурентну перевагу завдяки можливості розповісти всім зацікавленим особам про підприємство.

Література

1. Рак Н.Є., Методичні підходи до формування звіту про інтелектуальний капітал банку [Електронний ресурс] / Н. Є. Рак // Соціально-трудові відносини: теорія та практика, 2012 №2(4) С.81 // Режим доступу: http://kneu.edu.ua/userfiles/inst_soc_labor_rel/2012/12-4594_.pdf
2. Воробей В. Нефінансова звітність: інструмент соціально відповідального бізнесу [Електронний ресурс] / В. Воробей, І. Журовська. — 84 с. — Режим доступу : <http://www.svb.org.ua/publications/csrreporting>.
3. Носов П.С., Яковенко В.Д., Арбузова Ю.В. Модель професійних знань суб'єктів критичних інфраструктур // збірник матеріалів по результатам ІХ Міжнародної науково-практичної конференції "Управління проектами: стан та перспективи" Миколаїв: НУК, 2013. - 348 с.

Надійшла до редакції 09.12.2015